

»Istorija 20. veka«, časopis Instituta za savremenu istoriju u Beogradu, pokrenut je 1983. godine, odlukom Instituta, umjesto dotadašnjih periodičnih publikacija: zbornika radova »Istorija 20. veka«, te Priloga za istoriju socijalizma«. Ova odluka motivirana je dvojako: nedostatak financijskih sredstava, te potreba za glasilom Instituta, koje će donositi tekstove iz suvremene historije, različitog žanra i znanstvenog saopćavanja. U ovom prikazu naznačit ćemo autore i naslove radova objavljenih u prva tri broja časopisa, uz kraći osvrt, bez ulaženja u njihov vrijednosni doprinos jugoslavenskoj historiografiji.

Razdoblju prvog svjetskog rata pripada rasprava Dragoljuba R. Živjinovića, Ratni ciljevi Srbije i Italije (1917) (1/1983). U njoj autor rasvjetljuje, na temelju novih dostupnih izvora, politiku Italije prema našim zemljama u prvom svjetskom ratu, upozoravajući na Krfsku deklaraciju iz srpnja 1917. kao na najkritičniju točku u relacijama između Italije i Srbije za rata.

Prilike između dva svjetska rata tema su rasprava Nadežde Jovanović, Milan Gorkić: prilog biografiji (1/1983), Vuka Vinavera, Međunarodni problemi u politici KPJ 1928—1934 (2/1983) i Božidara Jakšića, Pogled na građanske kritike marksizma u međuratnoj Jugoslaviji (1—2/1984). Nadežda Jovanović u svom radu upozorava na veliko značenje Milana Gorkića za historiju našeg radničkog pokreta, kao dugogodišnjeg rukovodioca SKOJ-a, KPJ i Kominterne, čiji je život tragično završio u Staljinovim čistkama 1937. Vuk Vinaver u svom radu ističe da ne možemo govoriti o podudarnosti sovjetske vanjske politike i vanjskopolitičkih shvaćanja Kominterne i pojedinih nacionalnih partija, a tako i KPJ, te u tom okviru analizira poglede KPJ na međunarodne probleme u periodu omeđenom diktaturom kralja Aleksandra. Božidar Jakšić u svom radu upozorava na vrlo zanimljiva i nedovoljno proučavana ideološka protivljenja marksizmu u međuratnoj Jugoslaviji, izvan okvira represivnog sustava državne vlasti, prisutna u raznim književnim i političkim časopisima, koji su izražavali kritiku marksizma s najrazličitijih ideoloških pozicija, od socijaldemokratskih i liberalnih, do fašističkih i kleronacionalističkih.

Većina rasprava vezana je uz razdoblje NOB-a i socijalističke revolucije. Milan Ristović, Pokušaji Nezavisne Države Hrvatske da uspostavi diplomatske odnose sa Turskom (1941—1943) (1/1983), rasvjetljava malo poznati aspekt politike ustaškog režima prema Muslimanima, čiji je zamašniji vanjskopolitički cilj bio učvršćenje međunarodnog položaja tzv. NDH putem priznanja od jedne u ratu neutralne strane. Živko Avramovski, Nemačka politika prema Albaniji posle kapitulacije Italije (1943—1944) (1/1983) upozorava na opsežne pokušaje nacističkih okupatora u Albaniji da u raznim građanskim velikoalbanskim grupacijama, koje su većinom bile oslonac i talijanske okupacije, nađu što jači unutrašnjopolitički oslonac pred sve jačim i narastajućim snagama albanske narodnooslobodilačke vojske. Kineski historičar Ma Sipu, Kineska progresivna štampa o narodnooslobodilačkoj borbi i revoluciji u Jugoslaviji (2/1983), ističe velike simpatije kineskih lijevih snaga u drugom svjetskom ratu za našu NOB. Slobodan D. Milošević, Učešće

bugarskih okupatorskih jedinica u bici na Sutjesci 1943 (2/1983), preciznim broječanim i drugim podacima točno utvrđuje značenje toga udjela. U raspravi Dušana Živkovića, KPJ i pitanje vlasti u revoluciji sa posebnim osvrtom na odluke u Jajcu (1—2/1984), u prvom dijelu daje se pregled razvoja narodne vlasti od početka ustanka do Drugog zasjedanja AVNOJ-a u Jajcu, 29. XI. 1943. U drugom dijelu polemizira se sa, po autorovom mišljenju, iskrivljenim interpretacijama odluka AVNOJ-a, a u trećem dijelu autor se osvrće i na vanjskopolitičke aspekte izgradnje nove vlasti, posebno na odnose s Britancima, kraljevskom izbjegličkom vladom i njezinim ministrom Dražom Mihailovićem, jednim od vođa kontrarevolucije u Jugoslaviji. U radu Nikole B. Popovića, Jugoslaveni u SSSR (1941—1945) (1—2/1984), autor dijeli doprinos Jugoslavena na istočnoj fronti u »pozitivan« i »negativan«, misleći pritom s jedne strane na sudjelovanje pojedinaca Jugoslavena u jedinicama Crvene armije i sovjetskih partizana, a s druge na sudjelovanje u jedinicama tzv. NDH u sklopu njemačkih i talijanskih armija. Posebna pažnja posvećena je stvaranju »Prve brigade NOVJ u SSSR-u« i njezinu prelasku u domovinu krajem 1944, kao i političkom radu Jugoslavena u SSSR-u, prvenstveno preko radio-stanice »Slobodna Jugoslavija« u Moskvi na čelu s Veljkom Vlahovićem.

Objavljena su i tri rada iz razdoblja socijalističke izgradnje. Vojislav Koštunica i Kosta Čavoški u raspravi Opozicione političke stranke u Narodnom frontu Jugoslavije (1944—1949) (1/1983), u prvom dijelu daju pregled razvoja prijeratnog Narodnog fronta do 1941. U drugom dijelu govori se o Narodnom frontu od 1945. i o sudjelovanju pojedinih građanskih stranaka u njemu, što će s vremenom sve više opadati, što je, po autorima, posljedica tadašnje svjesne politike KPJ kao stranke na vlasti, da bi se u trećem dijelu analizirao kraj toga procesa, koji će na Petom kongresu KPJ 1948. dovesti do toga da se utvrdi kako Narodni front ostvaruje program Komunističke partije.

Dragica Mugoša u raspravi Sjedinjene Američke Države i jugoslovenska 1948 (2/1983), ističe promjene u stavu SAD prema Jugoslaviji nakon objavljivanja rezolucije Informbiroa. Dotadašnja politika posvemašnje suprotnosti i konfrontacije zamijenjena je u strategiji američke politike politikom »pažljivog čekanja«, a kasnije politikom »održati Tita na vlasti«. Autorica ističe da su sve te akcije vođene većinom iz predsjedničkog i vladinih kabineta, mimo znanja američkog Kongresa i javnosti. Kongres je većinom bio žestoko protiv takve politike, dok je javnost bila podijeljena u pogledu opravdanosti pružanja pomoći Jugoslaviji.

Jadranka Jovanović, Borba Jugoslavije protiv pritiska SSSR i istočnoevropskih država u OUN (1949—1953) (1—2/1984), analizira ovaj vid jugoslavenske borbe za nezavisnost jer je OUN od 1949. postala glavni forum za obranu nezavisnosti Jugoslavije, putem borbe za načela iz Povelje OUN.

U ova tri broja časopisa objavljeno je i nekoliko priloga. Ubavka Ostojić-Fejić, Britanski historičari i makedonsko pitanje 1914—1915 (1/1983), Britanski historičari i jadransko pitanje u toku 1914—1915 (1—2/1984), osvjetljava napore pojedinih britanskih historičara za svoj što veći utjecaj na stavove britanske vlade, kako bi ona pružila veću pomoć Srbiji u ratu, kao i planovima za jugoslavensko ujedinjenje. Asistent Medicinskog fakulteta u

Beogradu Žarko Martinović autor je interesantnog rada iz područja metodologije historije, *Primena psihoanalize u istoriografiji* (1—2/1984).

U brojevima 1/1983. i 2/1983. Žarko Protić i Bosiljka Pejović-Protić pripremili su za bibliografsku obradu: *Časopis Komunističeskij internacional (1919—1943) o nacionalnom i kolonijalnom pitanju*. Objavljena su i dva dokumenta. Živko Avramovski objavio je *Devet projekata ugovora o jugoslovensko-bugarskom savezu i federaciji (1944—1947)* (2/1983), a Dimitrije Brajušković *Titovo pismo Staljinu od 5. jula 1944* (1—2/1984).

U sva tri broja časopisa znatan prostor zauzimaju kritike, prikazi, osvrti i informacije o novoizašlim knjigama. Autori tih priloga su u broju 1/1983: Nikola B. Popović, Božidar Jakšić, Dušan Lukač, Vladislav Marjanović, Ubavka Ostojić-Fejić, Enes Milak, Aleksandar R. Kasaš, Ivan Kovačević, Đorđe O. Piljević, Miroljub Vasić i Đoko Tripković. U broju 2/1983. autori su: Savo Skoko, Branislav Gligorijević, Momčilo Pavlović, Veselin Đuretić, Vuk Vinaver. U broju 1—2/1984. autori su: Miroslav M. Nikolić, J. Kreni H. Mejdrova, Nenad Urić, Miroljub Vasić, Milan Koljanin, Milorad Radusinović, Sonja Božanović-Špoljar, Dragica Mugoša, Dubravka Stajić i Vladislav Marjanović. U povodu kritike knjige »Tito-Churchill, strogo tajno (Izabrao i uredio dr Dušan Biber)«, iz pera Nikole B. Popovića u broju 1/1983. i 1—2/1984.

U broju 2/1983. izašao je IN MEMORIAM prof. dr. Todoru Stojkovu iz pera Živka Avramovskog. U povodu 25. obljetnice Instituta za savremenu istoriju prigodne radove objavili su u broju 1—2/1984. Milan Vesović, Petar Kačavenda, Aleksandar-Kale Spasojević, a objavljena je i bibliografija radova naučnih i stručnih suradnika Instituta za savremenu istoriju.

Na kraju možemo zaključiti da je »Istorija 20. veka«, časopis Instituta za savremenu istoriju u Beogradu (glavni i odgovorni urednik Nikola B. Popović), izborom i tematikom objavljenih radova, znanstvenom razinom prezentacije i raznovrsnim informativnim rubrikama, već u prva tri broja dao lijep doprinos našoj historiografiji, a treba se nadati da će ovaj časopis nastaviti na isti način i izlaziti kontinuirano, dajući nove doprinose našoj historijskoj znanosti i općenito društvenom životu.

Borislav Grgin

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU — INSTITUT ZA HRVATSKU POVIJEST

INSTITUTE OF CROATIAN HISTORY
ИНСТИТУТ ХОРВАТСКОЙ ИСТОРИИ

RADOVI

VOL. 19

ZAGREB

1986.

Izdavač: Sveučilište u Zagrebu — Centar za povijesne znanosti
Odjel za hrvatsku povijest

UREDNIČKI ODBOR

Branka BOBAN, Zagreb, Mirjana GROSS, Zagreb, Josip LUČIĆ, Zagreb, Marijan
MATICKA, Zagreb, Ivan OČAK, Zagreb, Tomislav RAUKAR, Zagreb, Petar STRČIĆ,
Zagreb

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK

Josip LUČIĆ, Zagreb

Adresa uredništva: Centar za povijesne znanosti — Odjel za hrvatsku povijest,
Zagreb, Krčka 1

Časopis izlazi jednom godišnje

Cijena ovog broja iznosi 1.000 đin

Izdavanje časopisa sufinancira Samoupravna interesna zajednica za znanstveni rad
SR Hrvatske - VII.

Rješenjem Republičkog komiteta za prosvjetu, kulturu, fizičku i tehničku kulturu
SR Hrvatske br. 6859/1 od 5. X. 1982. časopis »Radovi« oslobođen je plaćanja
poreza na promet proizvoda.

Časopis je registriran u Republičkom komitetu za informiranje SR Hrvatske
pod br. UP-547/2 — 84 — 1984.

RADOVI 19

Za izdavača
dr. *Nikša Stančić*

Tehnički urednik
Franjo Čuješ

SURADNICI U OVOM BROJU

DAMIR AGIČIĆ, student Filozofskog fakulteta, Zagreb
SANJIN BIŠCAN, student Filozofskog fakulteta, Zagreb
dr. MIROSLAV BRANDT, Ul. socijalističke revolucije 73, Zagreb
mr. NEVEN BUDAK, Filozofski fakultet, Zagreb
IVO FICOVIĆ, Arhiv Hrvatske, Marulićev trg 21, Zagreb
KLARA FILIPOVIĆ, Šestinski vijenac 22, Zagreb
dr. TEREZA GANZA-ARAS, Obala socijalističke revolucije 8, Zadar
BORISLAV GRGIN, Baštijanova 54, Zagreb
dr. BOGUMIL HRABAK, Cara Uroša 6a, Beograd
IVAN JURIŠIĆ, Centar za povijesne znanosti Sveučilišta, Krčka 1, Zagreb
mr. DUBRAVKO LOVRENOVIĆ, Filozofski fakultet, Račkog 1, Sarajevo
mr. MARIJAN MATICKA, Filozofski fakultet, Zagreb
ANĐELKO MIJATOVIĆ, P. Togliatija 12, Susjedgrad, Zagreb
mr. FRANKO MIROŠEVIĆ, Zavod za prosvjetno-pedagošku službu, Zagreb
dr. ILIJA MITIĆ, P. Budmani 18, Dubrovnik
dr. IVAN OČAK, Centar za povijesne znanosti Sveučilišta, Krčka 1, Zagreb
KREŠIMIR OREMOVIĆ, student Filozofskog fakulteta, Zagreb
ZVONIMIR PAVIĆ, student Filozofskog fakulteta, Zagreb
dr. DRAGUTIN PAVLIČEVIĆ, Centar za povijesne znanosti Sveučilišta u Zagrebu, Krčka 1
DUBRAVKA PEIĆ, Muzej Revolucije, Trg žrtava fašizma, Zagreb
mr. MIRJANA POLIĆ-BOBIĆ, Filozofski fakultet, Zagreb
mr. ŠTEFANIJA POPOVIĆ, Centar za povijesne znanosti, Krčka 1, Zagreb
LJERKA RACKO, Centar za povijesne znanosti, Krčka 1, Zagreb
dr. MIRJANA STRČIĆ, Kumičićeva 42, Rijeka
mr. MLADEN ŠVAB, Jugoslavenski leksikografski zavod Zagreb
ELIZABET TAKAČ, student Filozofskog fakulteta, Zagreb
mr. BOŽENA VRANJEŠ-ŠOLJAN, Centar za povijesne znanosti Sveučilišta u Zagrebu, Krčka 1
